

Ittzés Mihály

Bartók szolgálatában

László Ferencről – gyűjteményes kötete alkalmából

Nem tudok, de nem is akarok „műfajtiszta” könyvszemlét (kritikát, recenziót) írni ezúttal. A kötet, amelyről itt azért mégiscsak szó lesz, voltaképpen nem önmagában tárgya jelen írásnak; inkább csak fogódzót jelent ahhoz, hogy a szerzőről, László Ferencről szóljak – köszöntésként – hetvenedik születésnapja (május 8.) alkalmából. Ez persze akkor is szívbeli kötelességem lenne, ha nem könnyítette volna meg László Ferenc a dolgot azzal, hogy – még az elmúlt évben, Bartók születésének 125. évfordulója tiszteletére – új gyűjteményes kötettel jelentkezett.

Közel huszonöt év terméséből gyűjtötte kötetbe és jelentette meg a kolozsvári Polis Könyvkiadó gondozásában László Ferenc, az erdélyi Bartók-kutatás első számú képviselője, a Bartók Béla életére és munkásságára vonatkozó tanulmányait és cikkeit. Az olvasókhöz címzett bevezetőjében súlypontoszva (jegyzékbe foglalva pedig a kötet végén tizenhat és fél oldalon!) a szerző maga összegzi, hogy mi minden Bartók-témájú írás – cikk, tanulmány, könyv, beszéd – került ki a keze alól magyarul és románul, meg németül (vagy éppen más nyelven) azóta, hogy „1970-ben a Bartók-irodalom önkéntes önkénteseként jelentkezett a nyomtatott betű nyilvánossága előtt”. Munkáival jelentős, nemegyszer díjak által is megerősített szakmai sikereket aratott már az 1970-es években, s maga úgy értékeli, hogy akkor futotta ki csúcsművét, s a Bartók-centenárium (1981) táján akár ki is hátrálhatott volna a Bartók-irodalomból. „Csakhogy Bartók »nem eresztett«. Azóta is markában tart” – írja a bevezetőben. Ez a gondolat fogalmazódott meg a kis kötet címében is: BARTÓK MARKÁBAN. Egyébként őszintén az olvasó elé tárja mind a címválasztás indokait, mind pedig azokat az okokat, amelyek miatt nem hagyott fel sikeresnek érzett első „Bartók évtizede” után a téma kutatásával. (Hadd tegyem gyorsan hozzá: a szakirodalom és a magasabb szintű zenei ismeretterjesztés legnagyobb szerencséjére!) Volt a Bartók-ügyben való tovább munkálkodásra indító okok között komoly szakmai kihívást jelentő és rangos felkérés (például az összkiadás szerkesztésében való közreműködés ajánlata) éppúgy, mint konferenciák, vagy a zenei szaksajtó igényei által meghatározott témaválasztás. A cikkek megírására, a beszédek tartására más alkalmak kínálkoztak, s egy zárójeles mondat tájékoztat arról, mi nem került a kötetbe: „a kizárólag népszerűsítő célzatú, kevésbé személyes írásokat természetesen eleve mellőztem a válogatáskor.”

Némi kétséggel bocsátja – az előszóban megfogalmazottak szerint – az olvasók ítélete elé az 1980-as írásgyűjteménye óta összegyűlt anyagot a szerző. Mintegy elejét akarja venni a bírálatoknak, amikor – szerintem az indokoltnál önkritikusabban – a kötetbe sorolt írásoknak a műfaji „elegységét” említi. Bizonyára megtehetette volna, hogy a szűkebben vett zenetudományi dolgozatokat, vagy éppen a publicisztikai írásokat részesíti előnyben, s választja ki gyűjteményes közlésre. A kiadói praktikum is nyilván beleszólt, hogy egy

kötetbe kerüljenek a különböző rendeltetésű írások, ha már „mindössze” csak mintegy 240 oldalnyi volt a Bartók-témák kettős termése negyedszázad alatt. Lehet, hogy a köteten belül, valamilyen fejezetbeosztással, jobban elkülönülhetnének a témakörök, illetve a műfajok. Ez azonban csak amolyan mellékes szerkesztési kérdés a tartalmi gazdagság értékei mellett.

Előnye is van ennek a vegyes műfajú egybefoglalásnak: a szerzőnek a Bartók-életmű feltárására, értelmezésére és megismertetésére vállalt szolgálatát éppen az „elegység” révén ismerhetjük meg jobban. Így tart maga elé többet mutató tükröt és nyújt olvasóinak teljesebb képet. Épp ennek folytán, magukból az írásokból érthetjük meg László Ferenc kettős szerepvállalását: szaktudós és közvetítő, Bartók életművének példamutató szószólója.

Az „elegyes írások” – néhány előadástól eltekintve – már korábban megjelentek valahol. Örömmel fedezhetjük fel, hogy az első közlések fórumai között a *Forrás* is szerepel, több tétellel. A többféleséget ez is befolyásolta: más-más igénnyel találkozott a közlő fórumok jellege szerint. De egyéni látásmódja, írásának egyéni íze mindig fellelhető.

Mit is ajánlott Kodály a tudóstársadalom figyelmébe 1948-ban? A Magyar Tudományos Akadémia elnökeként akkor a népi demokrácia igényeire hivatkozva hangsúlyozta, de nem kétséges, hogy ma, más körülmények között is érvényes: az Akadémia (tekintsük ezt a szót jelképesnek, ne az intézményt jelölőnek), tehát az Akadémia „nem szorítkozhat a tiszta tudomány, a specializált szakkutatás művelésére. Foglalkoznia kell a tudományos eredmények népszerűsítésével is. Ezt nem lehet kontárokra bízni. A legjobbak éppen elég jók rá.”

Földrajzi és élethelyzetéből adódóan László Ferenc fokozottan átérzi ennek a kötelezettségnek a felelősségét. Vállalnia kell: aligha számíthat más közvetítőre. Nem arról van szó, hogy megszerzett tudását, eredeti kutatási eredményeit, vagy a szakirodalomból megismerteket csak úgy aprópénzre akarná váltani a szélesebb nyilvánosság előtti szereplést vállalva, ismertséget keresve. A minőség szakmai és erkölcsi követelménye szent számára. László Ferenc kisebb terjedelmű, szélesebb közönségnek szóló írásait olvasva is ezt érezhetjük: itt egy „éppen elég jó”, vagyis egy – s ezt már ne tegyük idézőjelbe, csak emeljük ki – *legjobb* szót olvasóihoz, hallgatóihoz. Aligha van ez másként a kötetből kimaradt fent említett írások esetében is.

Más témájú dolgozatait is ismerve úgy vélem, hogy minden nemű írásának van egy sajátossága, s ez – a fent említett erényeken túl – a személyesség, a személyesség hitele, melyre a vallomások előszóiban maga is utal. A személyesség, pontosabban a saját kutatás tárgyyszerű eredményei adnak biztonságot ahhoz, hogy mások munkáinak a kritikai vagy méltató bemutatásakor is új adatokat ismertessen, másféle megközelítést érvényesítsen. A tudósi tisztesség vezeti, hogy a tárgyhoz tartozó, jelen esetben Bartók Béla életére és munkásságára vonatkozó ismereteket a legmegbízhatóbb forrásból és formában tegye közzé. Ha pedig csak sejtései, feltételezései vannak egy probléma tisztázása során, akkor azokat nem akarja határozott véleményként közölni, vállalja a kérdés nyitva hagyását, a megoldás halasztását esetleges újabb adatok felbukkanásáig.

László Ferenc írásaiban a személyesség a stílusban is megnyilvánul. Össze tudja egyeztetni a szaknyelv követelményeit az erdélyies és egyéni ízekkel, a történész rideg tárgyilagosságát a tárgya iránti elfogultsággal, helyesebben szólva szeretettel. Amint maga megfogalmazta egy régebbi interjújában, a *Forrás* lapjain: „A zenetörténet-írás végső soron szeretet kérdése.” Talán nemcsak a pedagógusra, hanem a szakíróra is érvényes Bárdos Lajos hármasszabálya: ha a tanár szereti a tantárgyát és szereti a tanítványt, akkor a tanítvány is meg fogja szeretni a tárgyat. László Ferenc írásait olvasva is így lehetünk: felkelti az olvasó érdeklődését tárgya iránt, és megkedvelteti vele mondanivalóját. Ami persze

nem zárja ki, hogy olykor vitázzunk vele. Erre azonban alig ad alkalmat, mert véleményét – mely nem egy esetben szinte egy detektív oknyomozásának és adatgyűjtésének eredménye – mindig megalapozottan tárja olvasója elé.

Kitűnik ebből a könyvből is, hogy szerzőnk számára Bartók személye és életműve különösen közelálló témákat kínál. Erdélyi lévén talán fokozott érzékenységgel nyúl a kényesnek mondott kérdésekhez. Ezek között első helyen áll Bartóknak a román népzenehez, illetve a román muzsikushoz és népzene kutatókhoz, valamint Erdélyhez, azon belül a magyarsághoz és kultúrájához való viszonya. Ha hajdani vagy mai, vélt vagy valós sérelmek körül kell járnia, akkor is mindig igazságkeresően és empatikusan nyilvánul meg. Érzelmeit nem rejtja el, hagyja legalább áttételesen érvényesülni, de azok pusztán megmutatásánál fontosabb számára a tények s az igazság kiderítése. Biztos vagyok benne, hogy nemcsak azért talált rá már pályája elején Bartókra, mint a zenetörténeti munka lehetséges tárgyára, mert még sok feltáratlan adatot, tény, tehát kutatnivalót sejtett, hanem Bartók Béla személyes példája is vonzotta. A tudós zeneszerző példát kínált, megoldást arra a helyzetre, amelyben romániai magyarként a maga szerepét, szellemi és erkölcsi identitását kellett megfogalmaznia, szemléleti és életmodellt kellett kialakítania. Így tudott évtizedeken keresztül a hídverő szerepére vállalkozni az együtt élő két nép, két kultúra között.

Bartók emberi és szociális érzékenysége, társadalmi igazságérzete, tisztessége László Ferenc számára mértékadó. Ezért sem foglalkozik csak szűken zenei témákkal, hanem az alkotó szakmai s emberi viszonyulásainak területéről választ megírni – tisztázni és felmutatni – való momentumokat. Vagy, ha alapjában nem is ilyen jellegű a kérdésfeltevés, a tanulság megfogalmazásakor a humán szempontok is teret kapnak. Egy-egy szűkebben szakmai kérdést taglaló fejezet mellett, sőt még azokban is, az írások laikusok számára is érthetőek tartalmukban és élvezetesekek stílusukban.

Hálásak lehetünk László Ferencnek, hogy egybegyűjtötte ezeket a mives tanulmányokat, esszéket, cikkeket. Bartók-ismereteink gyarapodása mellett a szerző zenetudósi és emberi vonásait is jobban megismerhetjük áttételesen. Úgy vélhetjük: szerzőnk „Bartók markában” jó helyen van, jól érzi magát, s maradjon is meg ott mindig, gyarapítva kis és nagy írásokkal a Bartók-irodalmat (de azért jusson másra is ideje s ereje...).